

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТОВ «ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ КОЛЕДЖ «ПОЛІССЯ»»**

Циклова комісія правових дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Історія держави і права України»

ОСВІТНЬОЇ Програми:

Право

ГАЛУЗІ ЗНАНЬ:

08 Право

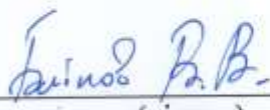
СПЕЦІАЛЬНОСТІ:

081 Право

БЕРЕЗНЕ – 2025

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія держави і права України» для здобувачів освіти 1-ого курсу спеціальності 081 Право

Розробник: викладач

(підпис)

Робочу програму переглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії правових дисциплін

Протокол № 6 від «20» лютого 2025 року

Голова циклової комісії

(підпис)

Віталій БЛІНОВ

І. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів ECTS – 6 Загальна кількість годин – 180	Галузь знань: 08 Право Спеціальність 081 Право Освітня програма: Право Освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр	Нормативна
		Рік підготовки: 1-й рік
		Семестр – 1
		Лекційні – 40
		Практичні - 60
		Самостійна робота – 80
		Вид контролю: іспит

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи студента становить: для денної форми навчання – 56%/44%.

Мета, предмет, завдання та очікувані результати вивчення навчальної дисципліни «Історія держави і права України»

Мета навчальної дисципліни : надання майбутнім юристам знання про загальні закономірності і характерні особливості виникнення, функціонування, зміни різних типів та форм держави і права українського народу на всіх етапах його розвитку.

Завдання навчальної дисципліни: вивчення процесу державно-правового розвитку українського народу з найдавніших часів до сьогодення, а також історичні типи і форми держави і права, політичні установи та правові інститути в їх історичному розвитку.

Предмет вивчення навчальної дисципліни - загальні та специфічні закономірності виникнення, розвитку і функціонування держави і права України в конкретно-історичних умовах їх розвитку в хронологічній послідовності.

Очікувані результати навчання

В результаті вивчення навчальної дисципліни **здобувач освіти повинен володіти такими предметними компетентностями:**

Інтегральна компетентність. Здатність вирішувати типові спеціалізовані завдання в галузі фізичної культури і спорту або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.

Загальні компетентності.

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свободи людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місце у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові) компетентності.

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії права, розуміння значення та ролі правничої професії у громадянському суспільстві.

СК2. Знання і розуміння становлення та розвитку правових та державних інститутів на різних історичних етапах.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

Знати:

- предмет, завдання, періодизацію курсу «Історія держави і права України»;
- закономірності еволюції суспільного ладу на різних етапах розвитку української державності;
- закономірності та характерні особливості історичного розвитку систем органів державної влади, центрального й місцевого управління, суду, правоохоронних органів в Україні;

- джерела, кодифікація, еволюція галузей українського права на всіх етапах історичного розвитку.

Вміти:

- пояснювати історію державно-правового розвитку України;
- використовувати історичний досвід українського державо- і правотворення в практичній діяльності;
- спираючись на принцип історизму, наукові методи пізнання, аналізувати джерела українського права;
- на основі історико-правових знань вдосконалювати національну свідомість, правову культуру, розуміти значення державно-правових інститутів у житті суспільства.

Структура навчальної дисципліни

Семестр	Кількість годин					
	денна форма					
	всього	у тому числі:				
		л	сем./ пр.	лаб.	прак. інд	с.р.с.
1	180	40	60			80

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

НАЗВА ТЕМАТИЧНОГО РОЗДІЛУ	ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ГОДИН	КІЛЬКІСТЬ ГОДИН НА ЗАНЯТТЯ		САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ
		теорет.	практ.	
I. ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ	28	6	10	12
II. УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА XVI-XVII ст.	30	8	10	12
III. СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ	30	6	10	14
IV. НОРМАТИВНІ АКТИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ КОДИФІКАЦІЇ	30	6	10	14
V. ЗАКОНОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ	30	8	10	12
VI. ДЕРЖАВА І ПРАВО	32	6	10	16
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ:	180	40	60	80

III. ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКЛАДЕННЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ЇЇ ВИВЧЕННЯ, ОБСЯГ, ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

№ ауд. заняття	№ заняття	Назва розділу, теми і зміст занять	Вид занять, кількість годин		Самостійна робота студентів К-ть год	Тип заняття	Форми та засоби контролю	Технічні засоби навчання. Джерела
			теорет	лабор.- практ.				
1		2	3	4	5	6	7	8
I. ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ			6	10	12			
1	1	Предмет історії держави і права України.	2			Засвоєння нових знань	Перевірка конспектів	[14, 38]
	2	Принципи та методи пізнання історико-правових явищ.			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[16, 20]
	3	Історіографія історії держави і права України			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[22, 29]
	4	Місце та значення історії держави і права в системі суспільних наук.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[11, 14]
	5	Аналіз історіографії «Історії держави і права України» в хронологічній послідовності.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[10, 19]
	6	Витоки української державності			2	Самостійне опрацювання	Перевірка конспектів	[10-11]
2	7	Загальний історичний огляд подій та особистостей	2			Засвоєння нових знань	Тестування	[17, 19]
	8	Суд і процес. Правова система			2	Самостійне опрацювання		[32, 44]

	9	Античні міста-держави на території України: державний та суспільний устрій, джерела та основні риси права		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[6, 12]
	10	Скіфське державне утворення та право			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[2, 9]
	11	Держава та право Київської Русі. (VI-початок XIII ст.)			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[11, 14]
	12	Формування державності у східних слов'ян. Виникнення Києво-Руської держави		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[13, 42]
3	13	Боспорське царство, його державний і суспільний лад та право.	2			Засвоєння нових знань	Перевірка конспектів	[10-11]
	14	Організація влади і управління: влада князя; князівська рада; снєми; віче; податкова система; місцеве управління і військова організація.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[18, 23]
II. УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА XVI-XVII ст.			8	10	12			
4	15	Монголо-татарська навала та її наслідки	2			Засвоєння нових знань	Усне опитування	[7-8]
	16	Спроби Риму запровадити унію			2	Самостійне опрацювання	Перевірка конспектів	[4-6]
	17	Рецепція візантійського права. Збірки церковного права		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[3, 15]
	18	«Руська Правда»: історія створення і основні риси.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[12, 19]
	19	Магдебурзьке право			2	Самостійне опрацювання	Перевірка конспектів	[15, 17]
	20	Виникнення українського козацтва			2	Самостійне опрацювання	Перевірка конспектів	[10, 20]
	21	Соціальна структура: правове становище населення Галицько-		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[9, 17]

		Волинської держави.						
5	22	Українські землі під владою Речі Посполитої (друга пол. XVI — перша пол. XVII ст.)	2			Засвоєння нових знань	Усне опитування	[18, 27]
	23	Польсько-литовські унії і зміни в правовому статусі українських земель: Кревська унія 1385 р., Віленська унія 1401 р., Городельська унія 1413 р., Люблінська унія 1569 р., Берестейська церковна унія 1596 р.			2	Самостійне опрацювання	Перевірка конспектів	[34, 42]
6	24	Державний устрій українських земель у складі Речі Посполитої (друга половина XVI ст. - перша половина XVII ст.).	2			Засвоєння нових знань	Перевірка конспектів	[9, 33]
	25	Українська держава та право у роки Визвольної війни 1648-1654 рр.			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[16, 20]
	26	Основні риси цивільного права: право власності; зобов'язальне право; спадкове право; сімейно-шлюбне право; опікунське право.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[22, 29]
	27	Основні риси кримінального права: поняття і види злочинів; мета і система покарань.			2	Самостійне опрацювання	Перевірка конспектів	[11, 14]
	28	Система покарань Великого князівства Литовського, Королівства Польського і Речі Посполитої		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[12, 15]
7	29	Види доказів у судовій системі	2			Засвоєння нових знань	Перевірка конспектів	[10-11]
III. СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ			6	10	14			
	30	Конституція Пилипа Орлика			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[13, 30]

	31	Зміни в правовому становищі Запорізької Січі			2	Самостійне опрацювання	Перевірка конспектів	[2, 15]
8	32	Формування політичного устрою південної України	2			Засвоєння нових знань	Перевірка конспектів	[12, 35]
	33	Правова система у Запорізькій Січі.			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[9, 20]
	34	Суд і судочинство у Запорозькій Січі			2	Самостійне опрацювання	Перевірка конспектів	[17, 19]
	35	Україна під імперською окупацією (XIX -початок XX ст.)			2	Самостійне опрацювання	Тестування	[12, 16]
9	36	Державний устрій Української козацької держави за гетьманування Б. Хмельницького.	2			Засвоєння нових знань	Перевірка конспектів	[8, 15]
	37	Зміни в суспільному ладі в ході національно-визвольної боротьби українського народу за свою державність.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[10, 46]
	38	Загальний історичний огляд - Універсали			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[8, 14]
10	39	Державний лад - Центральна рада	2			Засвоєння нових знань	Перевірка конспектів	[3, 6]
	40	Суспільний лад Української гетьманської держави у складі Росії.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[11, 17]
	41	Характеристика основних видів договорів в зобов'язальному праві Українській гетьманській державі.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[16, 20]
	42	Характеристика форм заповіту в цивільному праві Українській гетьманській державі.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[2, 9]
	43	Основні види доказів у судочинстві Української гетьманської держави.			2	Самостійне опрацювання	Перевірка конспектів	[11, 14]
	44	Суть судової реформи 1760-1763 рр.		2		Практична	Звіт з практичної	[10, 15]

						робота	роботи	
IV. НОРМАТИВНІ АКТИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ КОДИФІКАЦІЇ			6	10	14			
11	45	Українська гетьманська держава (квітень — листопад 1918 р.)	2			Засвоєння нових знань	Усне опитування	[11, 14]
	46	Право на українських землях. Кодифікаційні проекти початку XIX ст.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[3, 18]
	47	Реформи другої половини XIX ст. в Російській імперії і характер, наслідки та значення їх проведення в Україні.			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[17, 19]
	48	Головні нормативні акти, що з'явилися в Україні внаслідок проведення кодифікації в першій половині XIX ст.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[8, 15]
12	49	Українська народна республіка часів Директорії (листопад 1918 - листопад 1920 рр.)	2			Засвоєння нових знань	Перевірка конспектів	[16, 40]
	50	Україна в умовах столицінської політичної реакції та Першої світової війни.			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[12, 20]
	51	Галузеве законодавство: цивільне; адміністративне; фабрично-заводське; шлюбно-сімейне; кримінальне.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[15,38]
	52	Процесуальне законодавство.			2	Самостійне опрацювання	Перевірка конспектів	[9, 13]
	53	Західноукраїнська народна республіка (1918-1923 рр.)			2	Самостійне опрацювання	Перевірка конспектів	[32, 41]
	54	Суспільний лад на західноукраїнських землях у XIX - на			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[14, 16]

		початку XX ст.						
	55	Державні органи влади і місцевого управління на українських землях до і після утворення Австро-Угорської імперії.			2	Самостійне опрацювання	Перевірка конспектів	[7, 19]
	56	Судова система та правоохоронні органи.			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[10, 15]
13	57	Правова система на західноукраїнських землях: джерела права; цивільне право; кримінальне право, процесуальне право.	2			Засвоєння нових знань	Перевірка конспектів	[6, 15]
	58	Причини, характер та наслідки аграрної реформи 1848 р. в українських землях у складі Австрійської імперії.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[5, 20]
	59	Особливості кодифікації права в Австро-Угорщині в другій половині XIX ст.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[2, 39]
V. ЗАКОНОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ			8	10	12			
14	60	Формування радянської державності в Україні (1917-1920 рр.)	2			Засвоєння нових знань	Перевірка конспектів	[8-9]
	61	Законотворча діяльність Української Центральної Ради, реформування судової системи.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[2, 14]
	62	Державне будівництво і законотворчість доби Гетьманату.			2	Самостійне опрацювання	Перевірка конспектів	[4, 19]
15	63	Держава і право Директорії УНР.	2			Засвоєння нових знань	Усне опитування	[7, 16]
	64	Соціалітична державність і право в Україні (1921-1929 рр.)			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[10, 15]

	65	Вищі та місцеві органи влади й управління, судові та правоохоронні органи Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР).			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[6, 15]
	66	Законодавство ЗУНР. Акт Злуки 22 січня 1919 року: правове оформлення та юридичні наслідки.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[5, 13]
16	67	Зовнішня політика ЗУНР.	2			Засвоєння нових знань	Усне опитування	[1, 15]
	68	Держава і право України в період планування тоталітарного режиму (1929-1938 рр.)			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[2, 14]
	69	Перебудова державного апарату УСРР після утворення СРСР.			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[14, 16]
	70	Становлення і розвиток радянської судово-прокурорської системи в УСРР.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[7, 36]
17	71	Перша кодифікація радянського права та характеристика окремих галузей права в УСРР.	2			Засвоєння нових знань	Перевірка конспектів	[1, 15]
	72	Розкрийте особливості судової системи УСРР.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[6, 24]
	73	Положення про судоустрій УСРР від 16 грудня 1922 р.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[2, 9]
	74	Структура судових органів УСРР та їх функції після утворенням СРСР.			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[12, 39]
VI. ДЕРЖАВА І ПРАВО			6	10	16			
18	75	Держава і право України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.)	2			Засвоєння нових знань	Усне опитування	[7, 20]
	76	Державний лад. Конституція УСРР			2	Самостійне опрацювання	Перевірка конспектів	[14, 16]

		1937 р. та перебудова на її основі державних органів влади УСРР.						
	77	Централізація судової і правоохоронної системи та посилення ролі позасудових репресивних органів.			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[7, 38]
19	78	Надзвичайне законодавство та право в Україні у 30-і рр. XX ст.	2			Засвоєння нових знань	Перевірка конспектів	[10, 15]
	79	Діяльність адвокатури після прийняття 16 серпня 1939 р. РНК СРСР Положення про адвокатуру СРСР.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[12, 14]
	80	Особливості репресивно-каральної системи УРСР в 30-ті рр. XX ст.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[14, 21]
	81	Держава і право України в перші повоєнні роки і в період деєталінізації (1945 — перша пол. 1960-х рр.)			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[4, 16]
	82	Державно-правове становище українських земель у роки Другої світової війни (1939-1945 рр.).			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[10, 15]
	83	Держава і право України в період неототалітарного режиму (середина 1960-х - середина 1980-х рр.)			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[6, 15]
	84	Кодифікаційна діяльність в УРСР з середини 40-х до середини 60-х рр. XX ст.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[5, 13]
	85	Держава і право України періоду перебудови. (1985-1991 рр.) Держава і право України на сучасному етапі (1991-2024 рр.)			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування	[32, 45]

	86	Основні тенденції державного розвитку України з середини 60 -х до середини 80-х рр. XX ст.		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[4, 16]
	87	Права союзних республік за Конституцією СРСР 1977 р. Дайте юридичну оцінку правового статусу УРСР.			2	Самостійне опрацювання	Перевірка конспектів	[8, 19]
	88	Конституції України УРСР 1978 р. в		2		Практична робота	Звіт з практичної роботи	[17, 35]
20	89	Нормативно-правові акти, які регламентується діяльність судових органів УРСР	2			Засвоєння нових знань	Перевірка конспектів	[6, 15]
	90	Принципи процесуального права закріплені у Конституції УРСР 1978 р.			2	Самостійне опрацювання	Усне опитування. Підведення підсумків	[5, 17]
20	90	Загальна кількість годин:	40	60	80			

IV. Завдання для опрацювання тем дисципліни

Назва теми	Зміст завдання для відпрацювання пропущених занять і невиконаних завдань	Форми контролю	Література	Кількість балів
I. ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка завдань до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування за матеріалами лекції, підготовка доповіді, писемний опис життєвого досвіду, досвіду навчання, роботи	Література: [основна: 2,3,11,8; допоміжна:4,12,23]	10
II. УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА XVI-XVII ст.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка завдань та вправ до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування за матеріалами лекції, аналіз статті, есе.	Література: [основна: 2,3,11,8; допоміжна:1,6,31]	10
III. СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка завдань та вправ до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування за матеріалами лекції, складання термінологічного словника, написання анотації, тезисів	Література: [основна: 5,7,12,18; допоміжна:1,2,8]	10
IV. НОРМАТИВНІ АКТИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ КОДИФІКАЦІЇ	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка завдань до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу, аналіз презентації	Експрес опитування за матеріалами лекції, підготовка презентації	Література: [основна: 2,3,11,8; допоміжна:4,12,23]	10
V. ЗАКОНОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ	Вивчення лекційного	Експрес опитування за	Література: [основна: 2,3,11,8;	10

	матеріалу, підготовка завдань та вправ до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу,	матеріалами лекції, есе	допоміжна:1,6,31]	
VI. ДЕРЖАВА І ПРАВО	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка завдань до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу, складання плану наукового дослідження відповідно до вимог України.	Експрес опитування за матеріалами лекції, складання плану наукового дослідження, есе, підготовка доповіді, реферат	Література: [основна: 5,7,12,18; допоміжна:1,2,8]	10

V. Методи контролю

1. Поточне тестування.
2. Перевірка завдань самостійної роботи.
3. Перевірка індивідуальної роботи.
4. Поточний контроль.
5. Семестрова форма контролю.

VI. Розподіл балів, які отримують студенти за дисципліну

Поточне оцінювання та самостійна робота						Підсумковий контроль (екзамен)	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	40	100
10	10	10	10	10	10		

T1, T2 ... T6 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

VII. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Єрмолаєв В. М. [Історія держави і права України](#): підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.
2. Іванов В. М. [Історія держави і права України](#): підручник. Київ: Атіка, 2007. 728 с.
3. [Історія держави і права України](#): підручник / За ред. А.С. Чайковського. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 512 с.
4. [Історія держави і права України](#): підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.
5. [Історія держави і права України](#): хрестоматія-практикум / М. Ю. Бурдін, Є. С. Логвиненко, І. А. Логвиненко; за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків: Майдан, 2021. 890 с.
6. Історія державності України: експеримент. підруч. / За заг. ред. О. М. Бандурки. Харків: Одісей, 2004. 608 с.
7. Історія України та її державності: навч. посіб. / За наук. ред. Л. Є. Дещинського. Львів: Бескид Біт, 2005. 368 с.
8. Кульчицький В. С., Тищик Б. Й. [Історія держави і права України](#): підручник. Київ: Ін Юре, 2008. 624 с.
9. Музиченко П. П. [Історія держави і права України](#): навч. посіб.; 6-те вид., випр. і доп. Київ: Знання, 2007. 471 с.
10. Остафійчук В. Ф. Історія України: Сучасне бачення: навч. посіб.; 3-тє вид., переробл. і допов. К.: Знання-Прес, 2006. 422 с.
11. Терлюк І. Я. [Історія держави і права України](#): навч. посіб.; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Київ: Атіка, 2011. 944 с.
12. Тищик Б. Й., Бойко І. Й. [Історія держави і права України](#): акад. курс; ЛНУ ім. І. Франка. Київ: Ін Юре, 2015. 808 с.
13. Трофанчук Г. І. Історія держави та права України: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 384 с.
14. Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посіб. / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого; за ред. В. Д. Гончаренко; вид. 3-тє, переробл. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.
15. Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посіб. / М-во освіти і науки України; упоряд.: А. С. Чайковський (кер.) та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 656 с.
16. Демиденко Г. Г. Про деякі актуальні методологічні проблеми історії і права України. Актуальні проблеми науки історії держави і права: матеріали «круглого столу», присвяч. пам'яті проф. А. Й. Рогожина (м. Харків, 5 жовт. 2013 р.). Харків, 2013. С. 24-28.
17. Демидова Л. М. Кримінальна відповідальність за заподіяння майнової шкоди в період Київської Русі і феодальної роздробленості (IX - середина XIII ст.). *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. Харків: Право, 2011. Вип. 21. С. 89-98.
18. Єрмолаєв В. М. Історія вищих представницьких органів влади в Україні: навч. посіб.; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків: Право, 2007. 280 с.

19. Забзалюк Д. Є. Історія держави та права України: навч. посібник (у схемах і таблицях) / Д. Є. Забзалюк. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2017. - 120 с.
20. Заріцька І. М. Земельне законодавство доби української революції 1917-1921 рр. Київ: Атіка, 2010. 240 с.
21. Здобуття незалежності України 1991. Історія проголошення, документи, свідчення: у 2 т. / Асоц. народ. депутатів України; голова ред. ради О. Барабаш; відп. ред. Я. Зайко. Житомир: Рута, 2011. Т. 1-2.
22. Іванова А. Ю. Законодавчий процес і законодавча техніка в період Центральної Ради, гетьманату П. П. Скоропадського та Директорії: монографія; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Наук. думка, 2011. 223 с.
23. Кіселичник В. П. Міське право та самоврядування громади Львова (друга половина XIX - початок XX століття). Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. 352 с.
24. Кобилецький М. М. Магдебурзьке право в Україні (XIV - перша половина XIX ст.): історико-правове дослідження. Львів: ПАІС, 2008. 406 с.
25. Ковальова С. Г. Судебник Великого князя Казимира Ягайловича 1468 року: монографія; Чорномор. держ. ун-т ім. П. Могили. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2009. 112 с.
26. Козаченко А. І. Земське самоврядування в Полтавській губернії (1864-1920 рр.): монографія; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, Полт. ф-т. Полтава: Полт. літератор, 2009. 208 с.
27. Козюбра М., Лисенко О. Євразійська або слов'янська правова сім'я: реальність чи міф. *Українське право*. 2003. № 1. С. 7-16.
28. Кондратюк С. В. Розвиток доктрини українського парламентаризму в Галичині у складі Австро-Угорщини. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2008. Вип. 2. С. 54-62.
29. Конквест Р. Жнива скорботи. Радянська колективізація і голодомор. Луцьк: Терен, 2007. 456 с.
30. Корогод Г. І., Грובה В. П. Перша Конституція України. Пилип Орлик і його діяльність в еміграції: навч. посіб.; 2-ге вид., допов. Суми: Унів. кн., 2011. 128 с.
31. Корона, або Спадщина Королівства Руського; за заг. ред. Л. Івшиної; вид. третє, стереотипне. Київ: ТОВ «Українська прес-група», 2018. 696 с.
32. Котляр М. Ф. Феномен удільної роздробленості Русі (повернення до проблеми). *Український історичний журнал*. 2013. №2. С. 24-37.
33. Макарчук В. С. Міжнародно-правове визнання державного кордону між Україною і Польщею (1939-194 рр.): монографія; Міжнар. асоц. істориків права, Львів. ін-т внутр. справ при НАВС України. Київ: Атіка, 2004. 348 с.
34. Моряк-Протопопова Х. Правовий статус та повноваження Галицького намісництва (1849-1918 рр.). *Вісник Львівського Університету. Серія юридична*. 2011. Вип. 52. С. 96-103.
35. Отрощенко В. В. Етнічна історія населення України в I тис. до н.е. Етнічна та етнокультурна історія України: у 3 т. Київ: Наук. думка, 2005. Т. 1, кн. 2. С. 121-148.

36. «Пакти і Конституції» Української козацької держави: до 300-річчя укладення / НАН України, Ін-т історії України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Держ. арх. служба України, Центр. держ. іст. арх., м. Київ; відп. ред. В. А. Смолій; упоряд. М. С. Трофимук, Т. В. Чухліб. Вид. факс. Львів: Світ, 2011. 440 с.
37. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності; пер. з англ. Р. Клочка. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 496 с.
38. Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі; авторизований переклад з англійської. Київ: Критика, 2015. 456 с.
39. Пономарьова Г.П. Досвід застосування пропорційної виборчої системи на виборах народних депутатів України 2006 р. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*: зб. наук. пр.; редкол. Ю.Г. Барабаш та ін. Харків: Право, 2014. Вип. 28. С. 33-45.
40. Правда Руська Ярослава Мудрого: початок законодавства Київської Русі: навч. посіб. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; уклад. Г. Г. Демиденко, В. М. Єрмолаєв; вступ. ст. В. Я. Тацій. Харків: Право, 2014. 344 с.
41. Редько А. Особливості територіального принципу організації системи влади й управління в УРСР (1957-1962 рр.). *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 12. С. 142-145.
42. Рум'янцев В. О., Гоцуляк С. Л. Судоустрій та судочинство Гетьманщини (друга половина XVII - перша половина XVIII століть). *Проблеми законності*: зб. наук. праць. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2021. Вип. 155. С. 8-25.
43. Рух опору в Україні, 1960-1990 / голов. ред. О. Зінкевич; Музей- архів і документ. центр укр. самвидаву при вид. «Смолоскип». Київ: Смолоскип, 2010. 804 с.
44. Рябошапко Г. Суверенітет в Україні: від радянської Федерації - до незалежної держави: монографія. Львів: Простір-М, 2012. 520 с.
45. Савчин М. Вихідні засади конституційної традиції в Україні. *Історико-правовий часопис*. 2014. № 2 (4). С. 35-40.
46. Самохвалов В. До питання про предмет історії права України. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки*. 2010. Вип. 84. С. 15-18.
47. Серьогіна С. Г., Демиденко Г. Г. Про демократичні традиції вітчизняного державотворення. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*: зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд- ва та місц. самоврядування. Харків: Право, 2021. Вип. 41. С. 11-37.
48. Скуратович І. М. Адміністративно-територіальний устрій України в 1920-1930-х рр. і його впливи на організацію державного управління: історико-правове дослідження: монографія. Харків: Вид. СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2004. 192 с.
49. Стефанчук Р. Традиція безперервності української державності. *Право України*. 2021. №9. С. 12-21.

Інформаційні ресурси

1. Електронний архів-[репозитарій](http://dspace.nlu.edu.ua/) Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/> (дата звернення: 20.08.2022).
2. Сайт «History | Твоя електронна бібліотека». URL: [History | Твоя електронна бібліотека \(uahistory.co\)](http://uahistory.co) (дата звернення: 20.08.2022).
3. «Ізборник». Українська електронна історична бібліотека. URL: <http://litopys.org.ua/mainf.htm> (дата звернення: 20.08.2022).
4. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: [Каталоги | Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського \(nbuv.gov.ua\)](http://nbuv.gov.ua) (дата звернення: 20.08.2022).